

GRUPPE 10 – HØYERE UTDANNING SKAL VÆRE TILGJENGELIG FOR ALLE

Gruppeoppgave på NSOs høstkonferanse 2015

Universell utforming og tilrettelegging

Et av de viktigste prinsippene for norsk høyere utdanning er tilgang. Det skal legges til rette for at høyere utdanning er tilgjengelig for alle. En høyt utdannet befolkning gagnar hele samfunnet, og det bør være et mål at flest mulig skal ta en utdanning og komme seg ut i arbeidslivet. Da må høyere utdanning være lagt til rette for at dette skal være mulig. Det er også viktig at høyere utdanning gjenspeiler befolkningen, og undersøkelser viser at mangfold både på studiet og i arbeidslivet øker kvaliteten og trivselen. På den andre siden blir det stilt høye faglige krav til studentene, og det står nedfelt i universitets- og høyskoleloven at tilretteleggingen ikke må føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles ved det enkelte studium.

Universitets- og høyskoleloven §4-3, femte ledd:

Institusjonen skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium.

Hvordan kan vi gjøre høyere utdanning tilgjengelig for flere uten å senke faglige krav? Er det i det hele tatt mulig å gjøre høyere utdanning tilgjengelig for absolutt alle? Skal man kunne senke faglige krav for å gjøre det mulig for en student å fullføre en grad? Hva hvis en student ønsker å ta en grad som kvalifiserer til et yrke som studenten uansett ikke har muligheten til å utøve, skal da studentens behov og ønske settes først, eller skal en tenke mer hva som er nyttig for samfunnet og heller veilede studenten inn på et annet studieprogram? Finnes det grenser for individuell tilrettelegging? Vi lander på en problemstilling som lyder:

I hvilken grad kan universell utforming og tilrettelegging gjøre norsk høyere utdanning tilgjengelig for alle?

For å kunne svare på spørsmålet om universell utforming og tilrettelegging kan gjøre norsk høyere utdanning tilgjengelig for alle bør vi se på hvilke hindringer for universell utforming som finnes i dag.

Fysiske hindringer

Ved utdanningsinstitusjoner i Norge kan studenter møte på fysiske hindringer. Dette er hindringer som for eksempel begrenser studenters mulighet til å komme seg fra et sted til et annet. Det kan være mangel på rullestolramper, heiser som ikke fungerer, etc. Alle nye bygg skal være universelt utformet, men i norsk høyere utdanning i dag finnes det en del verneverdige bygg som man ikke kan endre noe på uten tillatelse fra riksantikvaren. Dette fører til at enkelte bygg ikke blir optimalt utformet, men at de kun blir godt nok utformet.

Opptak

I dag blir studenter tatt opp til høyere utdanning gjennom samordna opptak, og det er karakterene fra videregående som avgjør om en kommer inn på studiet eller ikke. Dette kan gjøre at elever som har fått god tilrettelegging på grunnskole og videregående har bedre forutsetninger for å komme inn på høyere utdanning enn de som ikke har fått like god tilrettelegging.

Byråkrati

For å få krav på individuell tilrettelegging på studiet eller på eksamen så må du ha dokumentasjon. Det er ulik praksis på institusjonene hvorvidt du må søke om tilrettelegging hvert semester, til tross for om du har en kronisk lidelse. Strengt krav til dokumentasjon og omstendelige søknadsprosesser kan være et hinder for universell utforming.

Åndsverk

En mulig løsning for å legge til rette for studenter som av en eller annen grunn ikke har mulighet til å møte opp på forelesning er å ta opptak av forelesninger. Det er opp til den enkelte underviser å avgjøre om de tillater opptak av forelesningen. Hvis foreleser nekter å gjøre opptak, og institusjonen heller ikke vil pålegge sine ansatte å gjøre dette, er det et hinder for universell utforming.

Økonomi

For institusjonene er det gunstig å ikke ta inn studenter som trenger tilrettelegging. Fra ett rent økonomisk synspunkt så er det billigst å ta inn studenter som ikke krever noen form for tilrettelegging for å fullføre studiet. Hvis institusjonene skal tilrettelegge for alle som har krav på tilrettelegging så må man også spørre seg hvem det er som skal ta regningen?

Drøfting

I følge FNs menneskerettserklæring art. 26.1, skal det være lik adgang for alle til høyere utdanning på grunnlag av kvalifikasjoner. Her samsvarer Norges mål med de internasjonale målene om å overholde disse bestemmelsene. I 1998 sluttet også Norge seg til UNESCOs "Declaration on Higher Education for the 21. century", som inneholder blant annet en handlingsplan om tilrettelegging for utsatte grupper i samfunnet. I Norge skal alle ha lik rett til høyere utdanning, men de virkemidlene som blir brukt for å inkludere studenter med funksjonsnedsettelse til å ta en høyere utdanning fungerer ikke bra nok.

Hvem er egentlig funksjonsnedsettelse, hvem er det som bestemmer hva en funksjonsnedsettelse er, og hvem er det som trenger tilrettelegging? Og hvordan kan universell utforming gjøre at behovet for tilrettelegging minskes? Ved universell utforming vil studiene være bygget opp på en slik måte at de vil være tilgjengelig for alle uavhengig av funksjonsevne.

Fordelen med universell utforming er at det vil bli færre som har behov for individuell tilrettelegging. Universell utforming vil gjøre det bedre for alle, og ikke bare de som har behov for tilrettelegging.

Hvor langt skal man strekke seg, og hva kan sies å være rimelig? Skal man tilrettelegge for de som ikke vil kunne bruke utdannelsen i en arbeidssituasjon? Universitetet og høyskoler sitt oppdrag er blant annet å utdanne kompetent arbeidskraft til regionene?

Hvem tilrettelegger man for?

Rent samfunnsøkonomisk vil det å utdanne personer i yrker de selv ikke kan arbeide i ikke være det mest fornuftige, eller nyttemaksimerende. Innenfor visse utdanninger er det mangel på arbeidskraft, og derfor vil det være mest gunstig å utdanne personer som kan jobbe innen for yrket. Samfunnsnytte kan også ses i et bredere perspektiv. En person som sitter i rullestol kan komme med verdifull innsikt innenfor for eksempel sykepleie selv om en ikke kan jobbe som sykepleier selv.

For hvert enkelt individ er det viktig med selvrealisering og mestring for å oppleve en meningsfull tilværelse. Utdanning virker inkluderende i samfunnet, og mangfold har en positiv effekt både på kvaliteten på studiet og i arbeidslivet, og undersøkelser viser at ansatte på

mangfoldige arbeidsplasser trives bedre. I tillegg kan det sies å være samfunnsnyttig i seg selv at hvert enkelt individ har en meningsfull livssituasjon. Universell utforming og tilrettelegging for at flere skal ha muligheten til å ta høyere utdanning kan derfor ses på som et gode både for den enkelte student og for samfunnet som helhet.

Lovverket åpner for at institusjonen selv kan bestemme hva som er mulig og rimelig. Det er derfor en åpning for at prinsippet om likebehandling, krysser med universitetenes autonomi og selvbestemmelse.

Hva kan man gjøre videre?

Mer konkret lovverk?

- §4-3 (5) i UH-loven Institusjonen skal, så langt det er *mulig* og *rimelig*, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium.
- Fjerne mulig og rimelig?

Skal samfunnet tilpasses etter de behov innbyggerne har, eller skal innbyggerne tilpasses de behov samfunnet har?

Konklusjon:

Universell utforming reduserer behovet for tilrettelegging for grupper av studenter og/eller den enkelte student, men vi må alltid ta høyde for at noen har behov for tilrettelegging av ulik grad. Brukbarhetspyramiden tar for seg 4 nivå, hvorav nivå 1 er at universell utforming skal dekke behovene for flest mulig, og nivå 4 er personlig assistanse der individuell tilrettelegging og individuelle hjelpemidler ikke strekker til. Institusjonene bør i langt større grad tilrettelegge for at flest mulig skal havne nederst på pyramiden. Som et ledd for at dette skal kunne gjennomføres må institusjonene tenke nytt og være innovative. Feks. kan digitalisering og varierte lærings- og vurderingsformer bidra til å nå dette målet.

Institusjonene skal være visjonære i henhold til tilretteleggingen, slik at de legger føringene på hvordan arbeidslivet videre skal legge til rette for individet. Selv med nytenkende universell utforming vil det alltid være behov for personlig tilrettelegging for enkelt individer. For å styrke mangfold i utdanning må institusjonene være proaktiv og utvikle nye virkemidler for at så mange som mulig kan ta høyere utdanning. Universitets - og høgskolelovens §3-4 femte ledd, står det en setning om at institusjonen skal legge til rette for studenter med særskilte behov så langt det er mulig og rimelig. Vi ønsker en styrking av loven ved å erstatte den setningen med en konkretisering som gir mindre rom for tolkning.

Kvalifikasjonskravene bør stå klarere når man søker høyere utdanning, for å sikre at studentene får en mulighet til å overveie om de er kvalifisert til å ta utdanningen de ønsker å søke. Dette kan forhindre frafall og tapt inntekt for individet. Det finnes flere utdanninger hvor du er kvalifisert innenfor det faglige, men ikke har mulighet til å tilegne deg alle de pålagte praktiske ferdigheter. Du har likevel nok kunnskap til å gå videre og bygge på utdanningen til feks. en mastergrad innenfor et annet høyere fagfelt hvor du ikke trenger de praktiske ferdighetene. Vi mener institusjonene da burde kunne gi studenten et annet type vitnemål som kvalifiserer til opptak til høyere grad, men ikke nødvendigvis gir deg anledning til å praktisere den graden du alt har gjennomført.